

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Siyasi Yapısında Çobanoğulları Beyliği: Siyasi Ve Sosyo-Kültürel Dinamikler

The Chobanids Principality in the Political Structure of the Sultanate of Rum: Political and Socio-Cultural Dynamics

Yazar / Author

Uzman Feyzullah GÜLEÇ
Süleyman Demirel Üniversitesi – Isparta / Türkiye
Süleyman Demirel University – Isparta / Türkiye
feyzullahgulec97@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7745-7047>

Dr. Galip BİNGÖL
Toronto Üniversitesi – Toronto / Kanada
University of Toronto – Toronto / Canada
bingolga.bingapl@utoronto.ca
<https://orcid.org/0000-0002-3664-345X>
<https://ror.org/03dbr7087>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Types	Araştırma / Research Article
Geliş Tarihi / Received	8 Temmuz / July 2025
Kabul Tarihi / Accepted	18 Ağustos / August 2025
Yayın Tarihi / Published	31 Aralık / December 2025
Yayın Sezonu / Pub Date Season	Aralık / December 2025
Sayı / Issue	27
Sayfa / Pages	99–116

Atıf / Cite as

Güleç, Feyzullah, Bingöl, Galip. "Türkiye Selçuklu Devleti'nin Siyasi Yapısında Çobanoğulları Beyliği: Siyasi Ve Sosyo-Kültürel Dinamikler". Çekmece Sosyal Bilimler Dergisi 27 (Aralık 2025), 99–116.
<https://doi.org/10.55483/cekmece.1679105>

Yayıncı / Published by

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / İstanbul Sabahattin Zaim University

Telif Hakkı / Copyright

Dergide yayımlanan makalelerin telif hakkı yazarlara, ticari kullanım hakkı ise dergimize aittir. Çalışmalar CC-BY-NC-ND lisansı altında açık erişim olarak yayımlanır. *The copyright of the articles published in the journal belongs to the author(s), while the commercial usage rights belong to our journal. The works are published as open access under a CC-BY-NC-ND license.*

Etik Beyan / Ethical Statement

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. *This study is of a nature that does not require ethics committee approval, and the data utilized were derived from literature review and previously published sources*

Yapay Zeka Kullanımı / Use of Artificial Intelligence

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. *No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. The entire content was produced by the author(s) in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.*

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ'NİN SİYASİ YAPISINDA ÇOBANOĞULLARI BEYLİĞİ: SİYASİ VE SOSYO-KÜLTÜREL DİNAMİKLER

ÖZ

Bu çalışma, XII. yüzyılın sonlarında Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı bir uç beyliği olarak kurulan Çobanoğulları Beyliği'nin siyasi, askeri ve sosyo-kültürel yapısını, Anadolu'daki Türkmen hareketleri ve Moğol hâkimiyeti bağlamında detaylı bir şekilde incelemektedir. Selçuklu otoritesinin zayıflamasıyla birlikte bağımsızlık arayışına yönelen Çobanoğulları, bir yandan Selçuklu hanedanına bağlılıklarını sürdürürken, diğer yandan İlhanlılara karşı direnç göstererek dönemin karmaşık siyasi dengelerindeki manevra kabiliyetini ortaya koymuştur. Kastamonu ve çevresindeki Türkmen hareketlerini yönlendirme kapasitesiyle öne çıkan beylik, meşruiyet arayışında stratejik bir aktör hâline gelmiştir. Selçuklu şehzadelerinin taht mücadelelerinde üstlendikleri kritik roller ve Suğdak Seferi gibi denizaşırı askerî girişimler, beyliğin hem bölgesel hem de uluslararası düzeydeki etkinliğini göstermektedir. Ayrıca, beylik döneminde Kastamonu'nun bir kültür ve ticaret merkezi olarak gelişmesi, sosyo-ekonomik yapının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda çalışma, Çobanoğulları Beyliği'nin Anadolu'daki Türkmen dinamikleri içerisindeki tarihsel konumunu, askerî başarılarını ve kültürel mirasını analiz ederek, beylikler dönemi Anadolu tarihine yeni bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Selçuklu Devleti, Çobanoğulları, Türkmen Beylikleri, Kastamonu ve Çevresi, Suğdak Seferi.

THE CHOBANIDS PRINCIPALITY IN THE POLITICAL STRUCTURE OF THE SULTANATE OF RUM: POLITICAL AND SOCIO-CULTURAL DYNAMICS

ABSTRACT

This study examines the Chobanid Principality, established as a frontier lordship under the Seljuk Sultanate of Rum in the late 12th century, analyzing its political, military, and socio-cultural structure within the context of Turkmen movements and Mongol dominance in Anatolia. As Seljuk authority weakened, the Chobanids sought greater autonomy while maintaining nominal loyalty to the Seljuk dynasty and resisting Ilkhanid influence, demonstrating their strategic adaptability in a shifting political landscape. Emerging as a key power in the Kastamonu region, the principality played a pivotal role in guiding Turkmen activities and legitimizing its rule. Their involvement in Seljuk succession struggles and military campaigns such as the Sughdaq Expedition highlights their regional and international influence. Additionally, Kastamonu flourished as a cultural and commercial hub under their rule, shaping the socio-economic dynamics of the era. By exploring the Chobanids' historical significance within Anatolian Turkmen politics, their military achievements, and cultural contributions, this study aims to provide a fresh perspective on the history of Anatolian principalities during the medieval period.

Keywords: Seljuk State of Türkiye, Chobanid, Turkmen Principalities, Kastamonu and Its Surroundings, Suğdak Expedition

Giriş

Seyhun sahasından inmek suretiyle Maveraünnehir ve İran'da bir süre kaldıktan sonra Bizans İmparatorluğu'nun serhatlarına gelen Selçuklu hanedanının idaresindeki Oğuz Türkmenleri Anadolu coğrafyasının Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde şüphesiz en büyük pay sahibi olmuşlardır (Köprülü, 2022, s.15). Büyük Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Bizans İmparatorluğu'nu Malazgirt Savaşı ile mağlup ederek Anadolu'nun kontrolünü Bizans'ın elinden alması Türkler için yeni bir dönemin başlangıcıydı (Ahmed Bin Mahmud, 2011, s. 112-113). Anadolu'nun Türk yurdu haline gelmesinde Malazgirt Zaferi (1071) sonrasındaki fetihler ve yerleşimler belirleyici bir rol oynamıştır. Bu süreçte, özellikle uç bölgelerinde bulunan Türk beylikleri, hem siyasi hâkimiyetin genişlemesinde hem de Anadolu'nun kültürel dönüşümünde kritik bir işlev üstlenmiştir (Güleç & Bingöl, 2025 s.71). Bu beyliklerden biri olan Çobanoğulları Beyliği, XIII. yüzyılda Kastamonu ve çevresinde etkili olmuş, Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte bölgesel bir güç olarak öne çıkmıştır (Kinnamos, 2001, s. 11-13). Çobanoğulları üzerine yapılan çalışmalar, genellikle beylikler döneminin genel tarihi içinde sınırlı bir şekilde ele alınmıştır. Dönemin ana kaynaklarından İbn Bibi, Çobanoğulları'nın siyasi konumuna dair önemli bilgiler sunarken (İbn Bibi, 1996, s. 159-325), Bizanslı tarihçiler Kinnamos ve Khoniates ise Türk-Bizans mücadeleleri bağlamında beylikle ilgili bazı kayıtlar aktarmışlardır (Kinnamos, 2001, s. 30; Khoniates, 1995, s. 12-14). Bununla birlikte, Çobanoğulları'nın idari yapısı, Selçuklu Devleti ile ilişkileri ve bölgedeki etkisi üzerine monografik çalışmalar yetersiz kalmıştır. Bu çalışma, Çobanoğulları Beyliği'nin siyasi ve askerî rolünü kapsamlı bir şekilde analiz etmeyi hedeflemektedir. Literatürdeki boşluğu doldurmak amacıyla, hem birincil kaynaklar (İbn Bibi, Bizans kronikleri) hem de modern araştırmalar (Pitcher, 2001, s. 51) karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Bu çalışmayla, Çobanoğulları'nın Anadolu'daki Türk-Bizans mücadelesindeki konumu detaylı bir metodolojiyle incelenerek beylikler döneminin siyasi dinamiklerine yeni bir perspektif sunulacaktır.

1. Çobanoğulları'nın Tarihsel Kökeni

Mevcut veriler ışığında, Çobanoğulları Beyliği'nin XII. yüzyılın sonlarına kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir (Taneri, 1998, s. 513). Tarihçilerin bir kısmı tarafından Çobanoğulları Beyliği'nin kurucusu Hüsâmeddin Çoban Bey'in Anadolu fatihi Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın önemli ve büyük emirlerinden olan Kara Tegin'in soyundan geldiği nakledilmektedir (Yücel, 1991, s. 33). Nitekim Yazıcızâde Ali'nin *Selçuknâme* adlı eserinde, bu ailenin Oğuzların Kayı boyuna mensup olduğu belirtilmektedir. Her ne kadar bu iddiayı kesin olarak doğrulayan bir belge bulunmasa da, Kastamonu-Ankara bölgesinde yoğun bir Kayı boyu nüfusunun varlığı, Yazıcızâde'nin görüşünü destekler niteliktedir. Özellikle Selçuklu döneminde bu bölgeye yerleştirilen 30.000 çadırılık Türkmen grubunun içinde büyük bir Kayı topluluğunun bulunduğu bilinmektedir (Târîh-i 'Âl-i Selçûk, 2014, s. 67). Buna dayanarak, Kayı toponomisinin Ankara'dan kuzeye, Kastamonu ve çevresine doğru dağınık bir şekilde yayılması, Çobanoğulları'nın bölgedeki siyasi ve askerî faaliyetlerinin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca, İbn Bibi'nin Çoban ailesini bölgenin fatihleri arasında sayması, bu görüşü destekleyen önemli bir tarihî kaynaktır. Dolayısıyla, Çobanoğulları'nın bölgedeki hâkimiyetleri yalnızca askeri bir güç olmaktan öte, bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması sürecinde kritik bir rol oynamıştır. Bu süreçte Çobanoğulları Anadolu'da uzun süreli bir siyasî varlık göstermişlerdir (İbn Bibi, 1996, s. 159-325).

2. Hüsâmeddin Çoban Bey'in Türkiye Selçuklu Devleti ile Siyasi Münasebetleri

Hüsâmeddin Çoban Bey'in, Ankara Meliki Mesud devrinde Paflagonya bölgesindeki fetihleri yönettiği, dönemin siyasi ve askeri gelişmeleriyle uyumlu bir şekilde tarihsel kaynaklar tarafından güçlü bir ihtimal olarak ortaya konmaktadır. I. Alâeddin Keykubad'ın, ağabeyi Sultan I. İzzeddin

Keykavus'a karşı gerçekleştirdiği isyan, dönemin en önemli iç çatışmalarından biridir. I. Alâeddin Keykubad, isyanının ardından Ankara Kalesi'ne sığınarak burada uzun süre boyunca kuşatma altına alınmıştır. Bu süreç, Türkiye Selçuklu tahtındaki güç mücadelesi ve iç karışıklıkların simgesi olarak tarihe geçmiştir. Ancak, 1212 yılında gerçekleştirilen barış anlaşması ile I. Alâeddin Keykubad'a ve şehir halkına zarar verilmemesi şartıyla kuşatma sona erdirilmiştir (Turan, 2014, s. 227). Bu barış görüşmelerinde, Hüsâmeddin Çoban Bey'in de yer alması, onun dönemin en önemli askeri ve diplomatik figürlerinden biri olduğunu göstermektedir. Bu olayda, Çoban Bey'in gösterdiği stratejik akıl ve diplomasi, onu sadece bölgesel değil, aynı zamanda Selçuklu içindeki güç dinamiklerinde de belirleyici bir aktör yapmıştır (İbn Bibi, 1996, s. 325; Aksarayî, 2000, s. 21-22-56; Abû'l-Farac, 1999, s. 360-406). Barışın ardından, I. İzzeddin Keykavus'un Sultanlık döneminde, Hüsameddin Çoban Bey, Kastamonu emiri olarak görevine devam etmiştir. Bu dönemde, Bizans'a karşı gerçekleştirdiği akınlar ve fetihler, Türk hâkimiyetinin pekişmesine ve ekonomik anlamda büyük kazançların elde edilmesine olanak sağlamıştır. Çoban Bey, yalnızca askeri başarılarıyla değil, aynı zamanda bölgesindeki stratejik yerleşimlerin korunması ve geliştirilmesindeki etkinliğiyle de dikkat çekmiştir. Bizans'ın Anadolu'nun iç bölgelerindeki zayıflayan hâkimiyeti karşısında, Çoban Bey ve onun gibi güçlü yerel beyler, Selçuklu Devleti'ne olan bağlılıklarını ve sadakatlerini sürekli vurgulayarak, hem bölgedeki nüfuzlarını arttırmışlar hem de Selçuklu tahtıyla ilişkilerini sağlamlaştırmışlardır (Urfalı Mateos, 2000, s. 313).

3. Hüsâmeddin Çoban Bey'in Konya Ziyareti: Siyasi Strateji, Meşruiyet ve Anadolu'da Türk Yerleşiminin Genişlemesi

1220 yılında I. Alâeddin Keykubad'ın Türkiye Selçuklu tahtına çıkmasıyla birlikte, Hüsâmeddin Çoban Bey, Kastamonu'dan Konya'ya bir ziyaret gerçekleştirerek Selçuklu Sultanına olan bağlılığını sunmuştur. Bu ziyaret, sadece diplomatik bir adım olmanın ötesine geçerek, Çoban Bey'in devletle olan ilişkilerini güçlendiren, O'na olan güveni pekiştiren ve aynı zamanda bölgesindeki yönetsel meşruiyetini artıran önemli bir eylem olmuştur. Ziyaretinde, Kastamonu Emirliği'nin menşurunu yenileyerek, resmi olarak Selçuklu Devleti'nin yüksek otoritesine olan bağlılığını bir kez daha teyit etmiştir (Yaman, 1935, s. 13). Bu hareket, hem Hüsâmeddin Çoban Bey'in politik olgunluğunu ve stratejik düşünce yapısını yansıtan bir örnek hem de Selçuklu Devleti'nin Anadolu'daki otoritesini pekiştirmesi açısından önemli bir adım olmuştur. Hüsâmeddin Çoban Bey'in, sadece askeri ve diplomatik başarılarıyla değil, aynı zamanda yerleşim alanları inşa etme ve bölgesel ekonomik kalkınmaya katkıda bulunma anlamında da büyük bir rol oynadığı söylenebilir (Yücel, 1991, s. 35). Onun dönemindeki fetihler ve uyguladığı stratejiler, bölgedeki Türk nüfusunun artmasına ve yerleşik hayata geçişin hızlanmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu süreç, aynı zamanda bölgedeki Türk-İslam kültürünün yerleşmesi ve derinleşmesi için önemli bir temel oluşturmuş, Selçuklu Devleti'nin Anadolu'daki kültürel mirasının sürekliliğine katkıda bulunmuştur. Hüsâmeddin Çoban Bey'in etkisi, sadece kendi döneminde değil, onun soyundan gelen nesiller tarafından da devam ettirilmiş ve Çobanoğulları Beyliği'nin bölgedeki siyasi ve kültürel yapısının güçlenmesine önayak olmuştur (Turan, 1989, s. 1-7).

1220 baharında Horasan'ı kasıp kavuran Moğol orduları, kısa süre içinde Batı İran'a kadar ilerleyerek bölgenin siyasi yapısını kökten değiştirmiştir. 1221 sonbaharında Kafkasya'ya yönelen bu akınlar, Gürcü Krallığı üzerinde yıkıcı bir etki bırakmış, ardından kuzeye doğru ilerleyerek Karadeniz'in kuzey sahalarına ve Kıpçak bozkırlarına ulaşmıştır. Güney Rusya'nın içlerine kadar yayılan Moğol kuvvetleri, 1223 yılının başlarında, dönemin en stratejik ticaret merkezlerinden biri olan Kırım'daki Suğdak kentini ele geçirmiştir. Bu istilalar, yalnızca askeri fetihlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda ticaret yollarının güvenliğini tehdit ederek bölgedeki ekonomik sistemin işleyişini de sekteye uğratmıştır. Suğdak'ın işgali, Karadeniz üzerinden gerçekleşen ticaretin kontrolünü doğrudan Moğolların eline geçirmiş ve bölgedeki siyasi

aktörlerin yeni bir denge arayışına girmesine neden olmuştur. Özellikle Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad, kuzey ticaret yollarının güvenliğini sağlamak ve Moğolların ilerleyişi karşısında stratejik hamlelerde bulunmak amacıyla bölgeye yönelik yeni politikalar geliştirmiştir. Bu doğrultuda, Kastamonu Emiri Melikü'l-Ümera Hüsâmeddin Çoban Bey liderliğinde bir sefer düzenlenmesi, Selçukluların deniz aşırı operasyon yapma kapasitesini ortaya koyması açısından büyük önem arz etmektedir (İbnü'l Esir, 1987, s. 323-343). Moğolların, Kıpçak ve Kırım'a doğru akınlar başlatması nedeniyle o bölgedeki ticari faaliyetler durma noktasına gelmiş bölgede güvenlik zafiyetinin oluşmasıyla birlikte korsanlık, yağma, zülüm ve eşkıyalık faaliyetleri oldukça artmıştı (Yücel, 1965, s. 65). İşte bu nedenlerden dolayı mallarını kaybeden tüccarlar Selçuklu Sultanının katına çıkarak ondan yardım talebinde bulunmuşlardı. Ticarete çok büyük önem ve ehemiyet veren Türkiye Selçuklu Sultan I. Alâeddin Keykubad tüccarların yardım talebine kayıtsız kalmadı. *"Canlarını rızık için tehlikeye atan, halkın genel menfaati için çalışan, binlerce endişe ve tehlikeye katlanıp ülke topraklarını ve şehir yollarını aşan tüccarlara zarar veriyorlar. Eğer biz cezalandırmak için seçkin yiğitlerimizi ve ünlü süvarilerimizi onların üzerine gönderirsek bir anlık adalet, 60 yıllık ibadetten daha hayırlıdır sünnetine uymuş oluruz. İnsanların seçkinleri tarafından mazur görülür hatta teşekkürle değer bulunuruz."* (İbn Bibi, 1996, s. 325) diyerek bu bağlamda, Keykubad, Suğdak'ın tekrar ele geçirilmesi amacıyla stratejik bir adım atarak, Kastamonu Emiri Melikü'l-Ümera Hüsâmeddin Çoban'ı bu sefer için görevlendirmiştir. Hüsâmeddin Çoban Bey, sahip olduğu askeri tecrübe ve stratejik zekâ ile hem bölgenin güvenliğini sağlama hem de kaybolan ticaret merkezlerini tekrar Türk hâkimiyetine kazandırma görevini üstlenmiştir (Yaman, 1935, s. 14). Bu sefer, sadece askeri bir operasyon olmanın ötesinde, aynı zamanda bölgenin ekonomik geleceği açısından da kritik bir öneme sahipti. Çoban Bey'in önderliğindeki bu harekât, bölgedeki güvenlik problemlerini çözmekle kalmamış, aynı zamanda Türkiye Selçuklu Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetini pekiştirmiştir (Turan, 1989, s. 1-7).

4. Suğdakın Türkiye Selçuklu Devleti Tarafından Ele Geçirilmesi'nde Hüsâmeddin Çoban'ın Rolü

Suğdak, Anadolu ile kuzey ülkeleri arasındaki en önemli ticaret merkezlerinden biri olarak, yüzyıllar boyunca tüccarların uğrak noktası olmuş ve Karadeniz ticaret yollarının can damarı haline gelmiştir. Moğolların istilasının ardından bu stratejik kent sahipsiz kalmış, ticaret yolları güvensiz hale gelmiş ve bölgedeki otorite boşluğu, yeni güçlerin bölgeye hâkim olma çabalarına yol açmıştır. Moğolların çekilmesiyle birlikte Trabzon Rum Devleti, Kırım'a olan ticari ilgisini artırmış ve Suğdak'a kendi nüfusunu yerleştirme girişimlerinde bulunarak bölgedeki etkinliğini pekiştirmeye çalışmıştır. Ancak, Türkiye Selçuklu Devleti de bu bölgeyi yakından takip etmekteydi. Zira Sinop Limanı'ndan hareket eden Selçuklu tüccarları, Kırım üzerinden Kıpçak ve Ruslarla yoğun ticari ilişkiler sürdürmekteydi. Kırım yoluyla Anadolu ile kuzey ülkeleri arasında gerçekleşen ekonomik alışveriş, bölgenin ticari değerini artırarak siyasi çekişmelere zemin hazırlamıştı. Bu dönemde Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad, dış ticaretten elde edilecek geliri artırmayı, Karadeniz'in uluslararası ticari potansiyelinden en yüksek faydayı sağlamayı ve bölgenin ekonomik kontrolünü doğrudan elinde tutmayı hedefleyen bir politika izlemekteydi (Yakubovski, 1954, s. 216- 218).

Özellikle Moğol akınları nedeniyle sarsılan ticaret yollarının güvenliğini tekrar tesis etmek isteyen Sultan I. Alâeddin Keykubad, kendisine bağlı olan Trabzon Rum Devleti'nin Kırım üzerindeki nüfuzunu artırma girişimlerine karşı stratejik bir hamlede bulunmaya karar verdi. Karadeniz ticaretini kontrol altına almak, bölgenin güvenliğini sağlamak ve Selçukluların ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla 1227 yılında Suğdak Seferi'ni düzenleme kararı aldı. Bu sefer, yalnızca ticari çıkarları korumaya yönelik bir adım değil, aynı zamanda Türkiye Selçuklu Devleti'nin denizaşırı harekât yeteneğini sergileyen önemli bir askeri ve siyasi hamle olmuştur (Heyd, 2000, s. 328). 1227 yılında Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın emriyle Suğdak'a

ulaşan Hüsameddin Çoban, büyük bir donanma ve güçlü bir orduyla limana demir attığında, bölgenin ileri gelenleri derin bir endişeye kapıldılar (Turan, 1993, s. 359). Selçuklu kuvvetlerinin geliş nedenini anlamaya çalışan Suğdak liderleri, Hüsâmeddin Çoban'a bir elçi göndererek durumu diplomatik yollarla çözüme gayreti içine girdiler (Merçil, 2006, s. 144). Bu elçiler, eğer mesele yalnızca ticari geçiş resminin (verginin) ödenmesiyle ilgiliyse fazlasıyla ödeme yapabileceklerini eğer Selçukluların asıl hedefi Rus diyarıysa, askeri ve lojistik destek sağlayabileceklerini iletiler (Sevim, 2000, s. 175).

Ancak Suğdak halkı bu süreçte yalnızca diplomatik girişimlerle yetinmeyerek, aynı zamanda Kıpçak Hanı'na da bir elçi yollayarak durumdan haberdar etti. Selçuklu donanmasının beklenmedik bir şekilde Kırım kıyılarına çıkması, Kıpçak Hükümdarı ve bölgedeki Rus knezlerinde ciddi bir tedirginlik oluşturdu (Köymen, 1986, s. 615). Bölge üzerindeki hâkimiyetini korumaya kararlı olan Kıpçak Hükümdarı, gelişmeleri yakından takip ederken, Rus knezleri ile ittifak kurarak hızla bir savunma stratejisi oluşturmaya girişti. Bu ittifak neticesinde Kıpçak ve Rus askerlerinden oluşan yaklaşık on bin kişilik bir kuvvet, hızla Suğdak üzerine yürümeye başladı. Bölgenin kontrolünü kaybetmek istemeyen Kıpçak Hükümdarı, Selçukluların buradaki mevcudiyetini yalnızca askeri bir tehdit olarak değil, aynı zamanda Karadeniz ticaret yolları üzerinde kendi nüfuzuna yönelik bir müdahale olarak görüyordu (Koca, 2001, s. 713). Selçuklu ordusu ise, Hüsâmeddin Çoban'ın liderliğinde, gerek diplomatik girişimlere gerekse muhtemel bir askerî karşılaşmaya hazır bir şekilde gelişmeleri dikkatle takip ediyordu (Tellioglu, 2009, s. 42). Suğdak Seferi artık sadece bir ticaret yolunun güvenliği meselesi olmaktan çıkmış, Türkiye Selçuklu Devleti ile Kıpçak-Rus ittifakı arasında büyük bir güç mücadelesine dönüşmeye başlamıştı (Togan, 1981, s. 203).

Hüsâmeddin Çoban, Suğdak kentinin elçisinin sunduğu teklif karşısında büyük bir öfkeye kapıldı. Elçinin, Selçuklu ordusunun geri çekilmesi karşılığında 50 bin dinar ödeme yapmayı, hatalarını telafi etmeyi ve bağlılıklarını yenilemeyi öneren sözlerini sert bir dille reddetti. Hüsâmeddin Çoban, kararlılığını şu sözlerle dile getirdi: *“Sultanın fermanıyla orduyu buraya, savaş pazarına, para karşılığında satmak için çekmedim. Bu masallara kanarak işimden vazgeçmem. Sultan'ın fermanının dışına çıkanları bekleyen son, esaret olacaktır. Fakat aman dileyip, itaat etmeyi seçenler iyilik görecektir”* (İbn Bibi, 1996, s. 325-345). Bu keskin cevap karşısında çaresiz kalan elçi, durumu bildirmek üzere Suğdak'a geri dönerken, Selçuklu ordusu vakit kaybetmeden sahile çıkmaya ve ağırlıklarını karaya indirmeye başladı. Hüsâmeddin Çoban'ın komutasındaki birlikler, savaş düzenini almak için hızla harekete geçti. Ertesi gün, Kıpçak ordusunun hızla yaklaşmakta olduğu haberi geldi. Kıpçak ve Rus knezlerinin müttefik kuvvetlerinden oluşan yaklaşık 10 bin kişilik düşman ordusu, Suğdak'a doğru ilerliyordu. Bu gelişme üzerine Hüsâmeddin Çoban, ordusunu derhal harekete geçirerek düşmanı karşılamak üzere Suğdak sahrasına doğru yürüyüşe geçti. Savaşın ilk günü, Selçuklu askerleri düşman kuvvetlerini dikkatle gözlemleyerek onların savaş taktiklerini, zayıf ve güçlü yönlerini analiz etti. Kıpçak-Rus ordusunun manevralarını yakından takip eden Hüsâmeddin Çoban, ikinci gün saldırı stratejisini belirledi ve ordusuna kesin bir hücum emri verdi. Selçuklu birlikleri, süratle ilerleyerek yoğun ve disiplinli akınlarla düşman saflarını bozguna uğrattı. Şiddetli çarpışmalar sonucunda Kıpçak ve Rus birlikleri ağır kayıplar verdiler ve düzensiz bir şekilde geri çekilmeye başladılar. Selçuklu ordusu, kesin bir zafer kazanarak savaş meydanını tamamen ele geçirdi. Bu zafer, yalnızca Suğdak'ın fethini değil, aynı zamanda Karadeniz'in kuzeyindeki Selçuklu hâkimiyetinin güçlenmesini ve ticaret yollarının güvence altına alınmasını sağladı. Hüsâmeddin Çoban, zaferin ardından Suğdak'a girerek şehri Selçuklu idaresine aldı ve buradaki düzeni sağlamak adına hızlı bir şekilde icraatlara başladı (İbn Bibi, 1996, s. 347-352; Kaymaz, 2009, s. 14; Yücel, 1980, s. 39; Cahen, 1994, s. 108-127-240).

Hüsâmeddin Çoban komutasındaki Selçuklu kuvvetlerinin Kıpçak ordusunu kesin bir şekilde mağlup etmesi, bölgedeki dengeleri kökten değiştirdi. Bu yenilgiyi haber alan Rus Knezi, devlet ileri gelenleriyle derhal bir istişare meclisi topladı. Kıpçak müttefiklerinin ağır bir hezimet

uğraması ve Selçuklu ordusunun üstünlüğü, Rus Knezi'ni yeni bir strateji belirlemeye sevk etti. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, Türkiye Selçuklu Devleti ile doğrudan bir savaşa girmek yerine diplomasi yoluyla bir anlaşmaya varmanın daha makul olduğu kanaatine varıldı (İbn Bibi, 1996, s. 325-328). Rus Knezi, Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın yüksek hâkimiyetini tanıdığını ve barış arzusunda olduğunu bildiren resmi bir mektubu Hüsâmeddin Çoban'a gönderdi. Barış niyetini pekiştirmek adına, bu mektupla birlikte Selçuklu komutanına kıymetli hediyeler de takdim edildi. Bunlar arasında ince işlenmiş Rus ketenleri, nadide kürkleri, değerli mücevherler ve 20 bin dinar altın bulunuyordu. Bu gelişme, Türkiye Selçuklu Devleti'nin sadece askeri değil, aynı zamanda diplomatik zaferini de simgeliyordu. Hüsâmeddin Çoban, Rus Knezi'nin bağıllık bildiren mektubunu dikkatle inceledi. Rusların, Selçuklu himayesini kabul ederek yıllık vergi (haraç) ve ticari geçişlerden alınan gümrük vergisini (bâc) ödemeyi taahhüt etmeleri, Karadeniz ticaret yollarında Selçuklu Devleti'nin etkinliğini pekiştiren bir kazanım oldu. Bu şartlar altında, Hüsâmeddin Çoban barış teklifini memnuniyetle kabul etti (Yakubovski, 1954, s. 210-215; Müneccimbaşı, 2001, s. 66). Bu anlaşma, sadece Suğdak'ın fethini pekiştirmekle kalmamış, aynı zamanda Karadeniz'in kuzeyindeki ticaret yollarını Selçukluların kontrolüne sokarak, bölgedeki ekonomik gücün Anadolu merkezli bir sisteme bağlanmasını sağlamıştı. Böylece, I. Alâeddin Keykubad'ın dış ticareti geliştirme yönündeki politikası büyük bir başarıya ulaşmış oldu (Uyumaz, 2003, s. 38; İbn Bibi, 1996, s. 340-345).

Hüsâmeddin Çoban, Kıpçak Hanı'nın ordusunu ağır bir yenilgiye uğratarak Rus Knezi'ni Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağladıktan sonra, artık asıl hedefi olan Suğdak üzerine yöneldi. Selçuklu zaferinin hızla yayılması, Suğdak kentinde büyük bir endişe oluşturdu (İbn Bibi, 1996, s. 346). Kıpçak ordusunun bozguna uğraması ve Rus Knezi'nin barış yaparak Selçuklu hâkimiyetini tanınması, Suğdak'ın savunmasız kaldığını gözler önüne seriyordu (Turan, 1993, s.168). Ancak, şehrin ileri gelenleri teslim olmaktansa direnmeyi tercih etti ve hızla kale surlarını tahkim etmeye başladılar. Halk arasında teslim olmayı düşünenler olsa da, genel kanaat savaştan yanaydı. Suğdak, doğal konumu itibarıyla oldukça korunaklı bir liman şehriydi. Yüksek ve sağlam surları, şehrin direnme kapasitesini artırıyor, depolarında yeterli zahire ve silah bulunması, uzun süre dayanabileceklerini düşündürüyordu (Uyumaz, 2003, s. 40). Bu özgüvenle hareket eden Suğdaklılar, pasif bir savunma stratejisi izlemek yerine Selçuklu ordusunu kaleden çıkararak karşılamayı ve ani baskınlarla düşmanı geri püskürtmeyi planladılar (Yakubovski, 1954, s. 217). Hüsâmeddin Çoban komutasındaki Selçuklu ordusu, Suğdak kalesi önüne ulaştığında, şehir kuvvetleri vakit kaybetmeden bu savaş planını uygulamaya koydu. Şehirden çıkan süvari ve piyadeler, büyük bir cesaretle Selçuklu ordusuna saldırdı. Ancak ilk çarpışmada Selçuklu askerleri ok yağmuruyla düşmana büyük kayıplar verdirdi. Şiddetli çatışmalar, gün batımına kadar sürdü. Bu sırada Selçuklu ordusunda da kayıplar yaşandı; bazı askerler hayatını kaybederken, pek çok nefer de yaralandı (Uyumaz, 2003, s. 40). Fakat Suğdaklılar için durum çok daha vahimdi (Yakubovski, 1954, s. 217).

Savaşın ikinci günü, Suğdak kuvvetleri bir kez daha bir çıkış harekâtı düzenledi. Ancak bu kez Hüsâmeddin Çoban, klasik Selçuklu savaş taktiklerinden biri olan sahte ricat yani sahte geri çekilme taktiğini uyguladı. Selçuklu askerleri, mağlup oluyormuş gibi bir izlenim vererek geri çekilmeye başladı. Suğdak süvarileri, Selçukluların kaçtığını düşünerek büyük bir zafer kazandıklarına inandı ve fütursuzca takibe koyuldu. Ancak bu, onların en büyük hatasıydı. Kısa bir süre geri çekilen Selçuklu ordusu, bir anda yön değiştirerek sert bir karşı taarruza geçti. Hazırlıksız yakalanan Suğdak kuvvetleri ağır bir bozguna uğradı (Müneccimbaşı, 2001, s. 67).

Kale önündeki savaş alanı, Suğdaklılar için tam bir felaket sahnesine dönüştü (İbn Bibi, 1996 s.348). Şehir direnmenin bedelini ağır şekilde ödemiş, kan, can ve acz içinde kalmıştır. Bu kaçınılmaz son karşısında, Suğdak kentinin ileri gelenleri teslim olmaktan başka bir çare bulamadı. Aman dileyen şehir halkı, Selçuklu yüksek hâkimiyetini resmen kabul etti. Türkiye Selçuklu Devleti'ne tabi olmanın gerekliliklerini yerine getirmek zorunda kalan Suğdaklılar, her yıl vergi ödemeyi, gerektiğinde Selçuklu ordusuna yardımcı kuvvet göndermeyi ve devletin

merkezinde rehin bulundurmayı taahhüt etti. Böylece Suğdak, Türkiye Selçuklu Devleti'nin Karadeniz ticaret ağına dâhil edilirken, Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın bölgedeki ekonomik ve stratejik hâkimiyeti de perçinlenmiş oldu (Koca, 2001, s. 713).

Hüsâmeddin Çoban, Suğdak'ın fethiyle birlikte bu büyük zaferin haberini ivedilikle merkeze bildirdi. Sultan I. Alâeddin Keykubad, Selçuklu ordusunun Kıpçak ordusunu hezimete uğrattığını, Rus Knezi'nin aman dileyerek Selçuklu hâkimiyetini kabul ettiğini ve Suğdak'ın fethedildiğini öğrendiğinde büyük bir memnuniyet duydu. Bu zaferin sadece Türkiye Selçuklu Devleti için değil, bölgedeki ticari ve siyasi dengeler açısından da büyük bir kazanım olduğunu fark eden Sultan, bu mutlu haberi komşu devletlerle paylaşarak Selçuklu gücünü ve kudretini ilan etmek istedi. Aynı zamanda, bu zaferin bir şükran nişanesi olarak hapishanelerdeki mahkûmların serbest bırakılması yönünde bir karar aldı. Zaferin takdir ve tebrik edilmesi adına, Hüsâmeddin Çoban komutasındaki ordunun gösterdiği üstün cesaret ve başarıyı öven yazılı bir ferman kaleme alındı ve bu ferman ulaklarla Suğdak'a gönderildi. Sultan I. Alâeddin Keykubad, fermanında Hüsâmeddin Çoban ve ordusunun üstün gayretini överken, Suğdaklılar için de önemli bir mesaj verdi. Sultan'ın emirlerine göre ticari adaletin tesisi elzemdi. Suğdak halkı, daha önce tüccarlardan gasp ettikleri malları eksiksiz ve koşulsuz olarak iade etmek zorundaydı. Böylece, Türkiye Selçuklu Devleti'nin bölgedeki ticari güvenliği sağlamaya yönelik politikası bir kez daha vurgulanıyordu (Yakubovski, 1954, s. 207-226; Turan, 1993, s. 359-571).

Şehirdeki çan sesleri yerine ezan sesinin yankılanması, kilise yerine bir caminin inşa edilmesi gerektiği belirtiliyordu. Bu madde, Selçuklu'nun fethettiği bölgelerde İslamî düzeni tesis etme anlayışının bir yansımasıydı. Suğdak halkının bu şartları yerine getirmesi durumunda, Hüsâmeddin Çoban'ın iltiması göz önüne alınarak affedilecekleri belirtiliyordu. Bu, Selçuklu yönetiminin yalnızca fetih ve savaş ile değil, aynı zamanda diplomatik esneklik ve merhamet ile de hükmettiğini gösteren önemli bir mesajdı. Belirtilen şartların eksiksiz yerine getirilmesinin ardından, Suğdak'ta Türkiye Selçuklu Devleti'ni temsilen bir muhafız birliği bırakılacak, böylece bölgenin güvenliği sürekli kontrol altında tutulacaktı. Hüsâmeddin Çoban ise zaferle ayrılarak ordusuyla birlikte Anadolu'ya geri dönecekti. Bu ferman, Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın devlet idaresindeki adil, disiplinli ve stratejik yaklaşımını yansıtan mühim bir vesikası olarak görülmekteydi. Böylece Türkiye Selçuklu Devleti, Karadeniz ticaretini güvence altına alarak bölgedeki hâkimiyetini pekiştirirken, Suğdak'ın fethi ile uluslararası arenada siyasi ve iktisadi gücünü bir kez daha ispatlamış oluyordu (İbn Bibi, 1996, s. 325-345; Müneccimbaşı, 2001, s. 66-67).

5. Hüsâmeddin Çoban'ın Suğdak'taki Faaliyetleri

Hüsâmeddin Çoban, Suğdak'ın fethinin ardından şehirde düzeni sağlamak adına bir dizi önemli adım attı. Öncelikli olarak, kentte asayişi temin ederek halkın huzur ve güven içinde yaşamasını sağladı. Suğdak'ta daha önce gaspa uğrayan tüccarların zararlarını telafi ettirdi ve ticari hakların korunması konusunda sert önlemler aldı. Bu, yalnızca Türkiye Selçuklu Devleti'nin ticaret politikalarına verdiği önemi değil, aynı zamanda bölgedeki ekonomik canlılığı tekrar tesis etmeye yönelik kararlı duruşunu da gösteriyordu. Ayrıca, Sultan I. Alâeddin Keykubad'ın fermanına uygun olarak kentte İslamlaşma sürecini başlattı. Bu doğrultuda camiler inşa ettirildi, kadılar, imamlar ve müezzinler tayin edilerek Suğdak'ın Selçuklu idaresine uygun bir şekilde yapılandırılması sağlandı. Böylece, yalnızca askeri bir fetih değil, aynı zamanda kültürel ve dini bir dönüşüm de gerçekleştirilmiş oldu. Şehrin Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlılığını kalıcı hale getirmek amacıyla, merkezden gelen emir doğrultusunda Suğdak'ta bir komutan ve muhafız birliği bırakıldı. Bu birlik, şehrin güvenliğini sağlamak, tüccarları korumak ve bölgedeki Selçuklu otoritesini devam ettirmekle görevlendirildi. Son olarak, görevini başarıyla tamamlayan Hüsâmeddin Çoban, zafer kazanmış bir komutan olarak Anadolu'ya geri dönmüştür (Turan, 1993, s. 359,573; Cahen, 1994, s. 241-244).

6. Suğdak Fethinin Türkiye Selçuklu Devleti ve Çobanoğulları'na Etkisi

Suğdak Seferinin sonuçlarına baktığımızda I. Alâeddin Keykubad'ın itibarı ve gücü son derece artmıştı. Bu seferle birlikte, Sultan'ın Karadeniz havzasındaki siyasi ve askeri otoritesi pekişmiş, Türkiye Selçuklu Devleti'nin uluslararası konumu daha da güçlenmiştir. Bu seferle Türkiye Selçuklu Devleti Karadeniz ticaret yolunu güvence altına almıştır. Moğol tahakkümü sonrası güvensiz bir hale gelen Suğdak ve Kırım arasındaki ticaret tekrar canlanmıştır. Bu durum, bölgedeki tüccarlar için büyük bir rahatlama sağlamış, Anadolu ile Kırım arasındaki ekonomik ilişkiler ivme kazanmıştır. Sinop üzerinden Kırım'a uzanan ticaret hattı yeniden işlerlik kazanarak Türkiye Selçuklu ekonomisine büyük katkılar sağladığı gibi bu süreçte Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi nüfuzu oldukça genişlemiştir. Kıpçak Hanlığı'nın yenilgisi ve Rus Knezi'nin bağlılık bildirmesiyle, Selçukluların Karadeniz'in kuzeyindeki bozkır sahalarına olan nüfuzu artmış, bu sayede, Türkiye Selçuklu Devleti sadece Anadolu'da değil, Avrasya'nın ticari ve siyasi dengelerinde de etkili bir güç haline gelme imkânına sahip olmuştur. Seferin sonunda büyük miktarda altın, gümüş, değerli kürkler ve diğer kıymetli mallar Selçuklu hazinesine dâhil olarak önemli ganimetler elde edilmiştir. Böylece devletin ekonomik gücü daha da pekiştirilmiştir. Sonuç olarak, Suğdak Seferi, I. Alâeddin Keykubad'ın askeri dehasını, Selçuklu Devleti'nin ekonomik ve siyasi gücünü pekiştiren önemli bir zafer olarak tarih sahnesindeki yerini aldı. Bu sefer, Selçuklu Devleti'nin sadece Anadolu'da değil, aynı zamanda Karadeniz'in kuzeyinde de belirleyici bir güç olduğunu açıkça göstermiştir (İbn Bibi, 1996, s. 325-345; Münecimbaşı, 2001, s. 66-67).

Hüsâmeddin Çoban Bey'in Suğdak'taki zaferi, sadece askeri anlamda değil, aynı zamanda bölgedeki siyasi ve dini yapıyı güçlendirmesi açısından da önemli bir dönüm noktasıdır. Bu bölgede camiler inşa ettirip dini ve idari yapıyı kurarak bölgedeki halkın devletin egemenliğine olan bağlılığını sağlamlaştırmıştı. Bu tür yapılar hem dini hem de sosyal düzeni pekiştiren merkezler olmuştu. Ayrıca, bölgeye bırakılan askerler ve Sinop ile Kastamonu'ya dönüşü, stratejik olarak bölgedeki denetimi sürdürme amacını taşımaktadır. Suğdak'taki ileri gelenlerin çocuklarını rehin olarak Türkiye Selçuklu hükümdarına göndermesi, aynı zamanda Türkiye Selçuklu Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetini pekiştiren ve karşılıklı güveni zedeleyen bir hamle olarak öne çıkmaktadır. Bu, siyasi baskı oluşturma ve yerel halkı kontrol altında tutma stratejisinin bir örneği olarak tarihsel bağlamda anlam kazanmaktadır. Hüsâmeddin Çoban Bey'in bu hareketleri, Türkiye Selçuklu Devleti'nin genişlemesindeki yöntemlerin ve bölgesel yönetim anlayışının önemli bir parçasıdır (Zachariadou, 2001, s. 232-235).

Hüsâmeddin Çoban, Suğdak seferinden sonra hayatını kaybetmiş, yerine önce Alp-Yörük ve onun ardından Muzaffereddin Yavlak Arslan geçmiştir. Bu ikisi babalarından kalan toprakları devralmışlar, böylece bölgenin kontrolünü devam ettirerek Çoban ailesinin güçlü bir yönetim geleneği oluşturduğunu göstermişlerdir. Ailenin Kastamonu ve çevresindeki hâkimiyeti, sadece askeri değil, aynı zamanda kültürel ve siyasi anlamda da önemli bir etki oluşturmuştur. Aynı sülaleden gelen Mahmud Bey'in de bu toprakları devralması, bölgede devamlılık ve istikrar sağlamıştır. Türkiye Selçuklu Devleti'ne sadakatleri ise, zaman içinde bu beyliklerin Selçuklu yönetimiyle uyumlu bir şekilde hareket etmelerini, bölgedeki siyasi ve askeri dengeleri sağlamalarına katkı sunmuştur. Bu beyliklerin uzun süre boyunca Kastamonu ve çevresindeki egemenliklerini sürdürmeleri, yerel halkın güvenini kazanmış ve bölgenin Türkiye Selçuklu Devleti'ne olan bağlılığını güçlendirmiştir (Yücel, 1965, s. 64-67; Turan, 1993, s. 359).

Çobanoğulları devrinde Kastamonu'da gerçekleştirilen imar ve kültürel faaliyetler, hem bölgeye hem de daha geniş Selçuklu topraklarına önemli katkılar sağlamıştır. Bu dönemde, camiler, medreseler, kervansaraylar gibi yapılar inşa edilerek bölgenin dini ve ticari hayatı canlandırılmış, şehirdeki sosyal ve kültürel yapının güçlenmesi sağlanmıştır. İmar faaliyetleri sadece fiziksel yapılarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda bölgenin kültürel altyapısının da geliştirilmesine yol açmıştır. Kastamonu'da bu dönemde ilmi faaliyetlerin de önemli bir yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde, özellikle Farsça ve Arapça yazılmış önemli ilmî eserlerin kaleme

alınması, bölgenin bilimsel anlamda gelişimine katkıda bulunmuştur. Çobanoğullarının desteğiyle yetişen âlimler ve filozoflar, tıp, astronomi, felsefe, edebiyat ve diğer ilim dallarında önemli eserler ortaya koymuşlardır (Cahen, 1994, s. 241-244-303).

Bu eserler, hem yerel halk hem de bölgedeki diğer bilim insanları için kaynak olmuş, Türkiye Selçuklu Devleti'nin kültürel ve bilimsel mirasına önemli bir katkı sağlamıştır. Bütün bu imar, kültür ve ilmi faaliyetler, Çobanoğullarının yalnızca askeri ve idari açıdan değil, aynı zamanda kültürel ve bilimsel açıdan da güçlü bir yönetim sergilediklerini göstermektedir. Bu dönemdeki gelişmeler, Kastamonu'yu sadece bir askeri üs olarak değil, aynı zamanda kültürel bir merkez olarak da önemli kılmıştır (Turan, 1993, s. 359, 573).

7. Çobanoğulları'nın Moğollarla Mücadelesi

Türkiye Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad 1237'de vefat etmiş yerine oğullarından Erzincan Meliki olan II. Gıyaseddin Keyhüsrev geçmiştir. Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev kifayetsiz bir şekilde devleti idare etmiştir. II. Gıyaseddin, devlet idaresini Melik Sâdeddin Köpek'e bırakmıştı. Köpek, bu süreçte kendi iktidarını kuvvetlendirmek için Türkiye Selçuklu Devleti içerisindeki mühim devlet adamlarını ortadan kaldırarak devletin çöküşünün adeta temellerini atmıştı. Liyakatsiz bir şahsiyete sahip olan bu Sultan, 1237 senesinde Sâdeddin Köpek'in tesiri altında, başta Kayır-han, Kemaleddin Kamyar ve Atabeg Altun-aba olmak üzere Selçuklu devlet adamlarından pek çoğunu ya hapsetmiş ya da katletmiştir (Usta, 2019, s. 221). İlerleyen süreçte devlet içerisinde Köpek'in bu denli güçlenmesinden bizar olan II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Subaşı Hüsameddin Karaca'dan yardım istemiştir (Ersan, 2010, s. 62). Karaca'nın yardımıyla yapılan bir içki meclisinde Köpek tuzağa düşürülerek, Emir-i âlem Toğan'ın kılıcıyla infaz edilmiştir (Turan, 2014, s. 276). Sâdeddin Köpek 1239'da idam edilmiş olsada onun bırakmış olduğu tahribat neticesinde Türkiye Selçuklu Devleti'nde felaketler birbiri arkasında gelmeye devam etmiştir. Türkiye Selçuklu Devleti topraklarında Türkmenlerin başını çektiği Babai ayaklanmasını Türkiye Selçuklu Devleti güçlükle bastırabilmişti (Kafesoğlu, 2014, s. 65). Türkiye Selçuklu Devleti'nin yaşamış olduğu bu siyasi ve içtimai kriz, Moğolların nazarı dikkatinden kaçmamıştı. 1242'de Baycu Noyan komutasındaki bir Moğol birliğinin Erzurum'a girmesiyle, Anadolu'daki Moğol tasallutu resmen başlamış oldu. Türkiye Selçuklu Devleti Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğol istilasını durdurmak için Selçuklu ordusunu Köseadağ mevkiine sevk etmişti. Bu esnada Moğollar Erzincan havalisini geçerek Köseadağ'a doğru ilerlemeye başlamışlardı. 4 Temmuz 1243'de gerçekleşen Köseadağ Savaşı'nın sonunda Türkiye Selçuklu Devleti mağlup olmuş ve Anadolu'nun hâkimiyeti resmen Moğolların kontrolüne girmiştir (Sümer, 2002, s. 272-273). Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğol hâkimiyetine girişi, 1243 yılında gerçekleşen Köseadağ Savaşı ile gerçekleşmiştir (Bayram, 2003, s. 46). Bu savaşta Türkiye Selçuklu ordusu, Moğol kumandanı Baycu Noyan'ın komutasındaki Moğol ordusuna karşı ağır bir mağlubiyet yaşamış ve bunun sonucunda Türkiye Selçuklu Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Moğollara tâbi olmayı kabul etmek mecburiyetinde kalmıştır. Yaşanan bu hadise, Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi bağımsızlığını büyük ölçüde yitirmesine yol açmıştır (Sümer, 2002 s.272-273). Anadolu'daki Selçuklu idaresinin Moğol hâkimiyetine girmesiyle birlikte Selçuklu Sultanları Moğol/İlhanlı hükümdarlarının onayıyla tahta çıkmaya başlamış, vergi yükümlülükleri artmış ve Anadolu'daki Selçuklu otoritesi zayıflamıştır (Şen & Bingöl, 2022 s.382). Bu süreç, Anadolu'da yerel beylerin ve Türkmen unsurların özerklik arayışlarını hızlandırmış, Anadolu'daki merkezi otoriteyi zayıflatarak siyasi parçalanmayı derinleştirmiştir. Böylece Türkiye Selçuklu Devleti, Moğol/İlhanlı hâkimiyeti altında adeta sembolik bir otoriteye dönüşmüştür (Bingöl & Çapur, 2025, s. 43-44).

1243 Köseadağ Savaşı'nda Türkiye Selçuklu Devleti'nin Moğollara yenilmesi Anadolu'daki siyasi dengeleri köklü bir biçimde değiştirmiştir. Bu mağlubiyetin ardından Selçuklu Sultanları Moğol/İlhanlı Devleti'ne tâbi hale gelmiş, merkezi otorite zayıflamış ve Anadolu'daki yerel beylerin özerklik alanı genişlemiştir. Bu süreçte Kastamonu merkezli Çobanoğulları Beyliği,

Selçuklu idaresine bağlı bir uç beyliği olarak ortaya çıkmış; ancak Moğol/İlhanlı baskılarının artmasıyla beraber bağımsızlık yönünde siyasi manevralar geliştirmiştir. İlhanlı hâkimiyetine karşı zaman zaman direniş gösteren Çobanoğulları, hem Türkiye Selçuklu Devleti'ne sadık kalmış hem de bölgedeki Türkmen hareketlerini yönlendirerek Anadolu'daki güç dengelerinde belirleyici bir rol üstlenmişlerdir. Böylece Anadolu'daki Moğol/İlhanlı hâkimiyeti altında şekillenen yeni siyasi ortam, Çobanoğulları Beyliği'nin yükseliş ve stratejik önemini pekiştirmiştir (Sümer, 1992; Turan, 1980).

Bu süreçte Çobanoğulları Beyliği'nin önemine bakılacak olursa, bu beylik yalnızca Kastamonu ve çevresi için değil, Anadolu'nun siyasi yapısı için de kritik bir öneme sahiptir. Hüsâmeddin Çoban'ın ölümünden sonra, oğulları Alp Yörük ve Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın yönetimi, bölgedeki Türkmen nüfusunun artışı ve Moğol istilasının etkisiyle şekillenen bir süreci yansıtmaktadır. XIII. yüzyılın sonlarına doğru, özellikle Moğolların baskılarının artmasıyla birlikte Çobanoğulları Beyliği, Türkmen halkının istiklal mücadelesini sembolize eder hale gelmiştir. Moğolların artan zulmü ve hâkimiyet politikalarına karşı, Çobanoğulları gibi uç beyliklerinin kendi bağımsızlıklarını koruma isteği, o dönemdeki en önemli siyasi dinamiklerden biriydi. Bu bağlamda, Kırım'dan Kastamonu'ya gelen Şehzade Kılıç Arslan'ın Türkiye Selçuklu Sultanı olarak ilan edilmesi girişimi, sadece Çobanoğulları Beyliği'nin kendi sınırlarını genişletmek için bir hamle değil, aynı zamanda Anadolu'daki Moğol/İlhanlı hâkimiyetine karşı direnişin bir göstergesiydi. Kılıç Arslan'ın bu dönemdeki rolü, bölgedeki Selçuklu mirasını yeniden canlandırma arzusuyla şekillenmişti. Çobanoğulları Beyliği'nin, İlhanlılara karşı giriştiği bu bağımsızlık mücadelesi sadece Kastamonu ve çevresiyle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde etkisini gösteren bir direniş hareketine dönüşmüştür. Bu dönem uç beyliklerinin müstakil olarak yerel düzeyde istiklallerini muhafaza ve kendi bağımsızlıklarını sağlama çabalarının arttığı bir süreçtir. Bu çabalar Anadolu'nun genelinde Moğol/İlhanlı baskılarına karşı duyulan direncin bir parçası olarak da değerlendirilebilir (Turan, 1993, s. 573).

8. Anadolu'daki Selçuklu Otoritesinin Zayıflaması ve Çobanoğullarının Faaliyetleri

Kastamonu çevresindeki Türkmenlerin, Moğol/İlhanlı Hükümdarı Geyhâtû'nun (1291-1295) Anadolu'dan ayrılmasının ardından, siyasi boşluktan yararlanarak Şehzade Rükneddin Kılıç Arslan'ın etrafında birleşmesi, bölgedeki siyasi dinamiklerin hızla değişmesine neden olmuştu. Bu dönemde, Türkiye Selçuklu ve Moğol/İlhanlı kuvvetlerinin Kastamonu seferi sırasında, Anadolu'nun bazı beylikleri ve Türkmenler, kendi bağımsızlıklarını ve topraklarını koruma fırsatını iyi bir şekilde değerlendirmiştir. Özellikle Karamanoğulları, Eşrefoğulları ve Germiyanoğulları beylikleri, bu geçiş döneminde rahat hareket etme şansı bulmuşlar ve Moğol/İlhanlı baskılarından uzaklaşarak kendi bölgelerinde güç kazanmışlardır (Turan, 1993, s. 359). Bunun yanı sıra Kastamonu çevresindeki Türkmenlerin, Kılıç Arslan'ın saltanat davası etrafında toplanması Anadolu'daki diğer beyliklerin de ilgisini çekmiştir. Kılıç Arslan'ın liderliğinde Kastamonu'nun gücünü pekiştirmek amacıyla oluşturulan bu ittifak, bölgedeki siyasi dengeleri değiştirme potansiyeline sahipti. Diğer taraftan Sultan Mesud'a karşı taht mücadelesine giren Ferâmuraz ve Geyûmers gibi Sultanın kardeşleri de bu ortamdan yararlanarak kendi çıkarlarını savunmaya çalışmışlardır. Bu iç mücadele Türkiye Selçuklu Devleti'nin içindeki siyasi çekişmelerin yanı sıra Anadolu'daki Türkmen beyliklerinin de kendi hâkimiyet alanlarını genişletme çabalarını yansıtmaktadır. Sonuç olarak bu dönemdeki iç ve dış güç mücadelesi, hem Türkiye Selçuklu Devleti'nin hem de Moğol/İlhanlı Devleti'nin Anadolu'daki hâkimiyetinin ne kadar kırılgan olduğunu göstermekte ve aynı zamanda yerel Türkmen beyliklerinin özgürlük mücadelesine girişmesine zemin hazırlamaktadır. Bu süreç, bölgedeki güç boşluğundan yararlanarak hem yerel hem de merkezi otoriteye karşı tepkilerin yükseldiği bir dönemi işaret etmektedir (Turan, 1993, s. 359-360). '*Anonim Selçuknâme*', Melik Geyûmers'in Anadolu'daki Türkmen başkaldırısının yoğunlaştığı bir dönemde önemli bir rol oynadığını ve güçlü bir isyan hareketinin liderliğini üstlendiğini belirtmektedir. Bu dönemde Anadolu'da Türkmenlerin

merkezi otoriteye karşı isyanları giderek artmış ve bu durum bölgedeki siyasi yapıyı derinden sarsmıştır. Melik Geyûmers, bu karışık ortamda çevresine topladığı kuvvetlerle açıkça isyan bayrağını çekmiş ve Osmanlı Beyliği topraklarında önemli bir askeri başarı elde etmiştir. Borgulu (Uluborlu) Kalesi'nin ele geçirilmesi, Geyûmers'in liderliğindeki isyanın önemli bir aşamasını oluşturmuştur. Bu kale, stratejik açıdan önemli bir konumda bulunmasıyla birlikte Melik Geyûmers'in Anadolu'da kendi otoritesini ilan etmek ve bölgedeki Türkmenlerin desteğini kazanmak amacıyla gerçekleştirdiği eylemlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Borgulu kalesinin ele geçirilmesi, Geyûmers'in hem askeri başarıları hem de siyasi hedeflerine ulaşma çabalarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Anadolu'da Türkmenlerin ve yerel beyliklerin Selçuklu'nun merkezî otoritesine karşı yükselen bu tür isyan hareketleri, dönemin karmaşık ve çalkantılı siyasi ortamını oluşturmaktadır. Bu isyanlar, sadece merkezi Selçuklu hükümetine karşı değil, aynı zamanda Moğol/İlhanlı Devleti'nin baskılarından kurtulma mücadelesinin bir parçası olarak da değerlendirilebilir. Geyûmers'in başkaldırısı, Anadolu'daki Türkmen nüfusunun artan gücünü ve yerel idarelerin kendi bağımsızlıklarını koruma çabalarını simgeler (Tarîh-i Âl-i Selçuk, 2014, s. 67).

Bu dönemde yaşanan olaylar, Anadolu'daki siyasi ve askeri yapıyı derinden etkileyen karmaşık bir güç mücadelesine işaret etmektedir. Şehzade Kılıç Arslan ve kardeşi Ferâmurz'un Kastamonu'ya gelerek Muzaffereddin Yavlak Arslan ile güçlerini birleştirmesi, Türkmenlerin İlhanlılar ve Türkiye Selçuklu Sultanı Mesud'a karşı başlattıkları isyanın önemli bir aşamasıdır. Bu ittifak, Selçuklu'nun iç çatışmalarının etkisinin arttığı bir dönemde, bölgesel güçlerin birbirleriyle olan ilişkilerini yeniden şekillendirmiştir. Özellikle, bu dönemde isyan eden ve ismi doğrudan kaynaklarda yer almayan bir başka taht namzedi melikin de Borgulu'da harekete geçtiği görülmektedir. Kaynaklardaki bu belirsizlik, bu melikin daha düşük profilli bir figür olabileceğini gösteriyor. Ancak kendisinin başlatmış olduğu bu isyan yine de Anadolu'da önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Borgulu'daki bu isyan, Moğol/İlhanlı kumandanı Timurtaş'ın müdahalesiyle son bulmuş ve isyanın lideri Demirlü-hisar kalesine hapsedilmiştir. Timurtaş'ın müdahalesi, Moğol/İlhanlı idaresinin Anadolu'daki iç karışıklıklara ve özellikle Türkmen başkaldırılarına karşı gösterdiği sert tutumun bir örneğidir. Bu tür askeri ve siyasi müdahaleler, Anadolu'daki Türkmen beyliklerinin bağımsızlık mücadelesinin ve aynı zamanda İlhanlılar'ın Anadolu'daki hâkimiyet iddialarının ne kadar yoğun olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu olaylar, aynı zamanda Sultan Mesud'un tahtını koruma çabaları ve yerel beyliklerin kendi çıkarları doğrultusunda yaptıkları ittifaklar arasında denge kurma zorunluluğunu da yansıtmaktadır. Kılıç Arslan ve Ferâmurz'un bölge halkının desteğini kazanarak güçlerini birleştirmeleri, Selçuklu yönetimi için büyük bir tehdit oluşturmuş, aynı zamanda Türkmenler arasında güç mücadelesinin ne denli derinleştiğini gözler önüne sermiştir (Turan, 1993, s. 359).

Rükneddin Geyûmers'in hayatı, Anadolu'daki Selçuklu iç mücadeleleri ve taht kavgalarıyla dolu karmaşık bir dönemin yansımasıdır. Babası II. İzzeddin Keykâvûs'un 1279 'da vefatından sonra Geyûmers, diğer kardeşleri gibi maceralı bir yolculuğa çıkmıştır (Turan, 2020, s. 145). Özellikle Geyûmers'in Karadeniz üzerinden Anadolu'ya gelişi ve bir süre sonra Kastamonu civarında esir düşmesi, onun siyasi hayatındaki zorlukların başlangıcını simgelemektedir (Cahen, 2001, s. 78). Geyûmers'in Kastamonu'da esir düşmesi ve abisi Sutan Mesud tarafından kurtarılarak Kayseri valiliğine getirilmesi, dönemin Selçuklu kaynaklarında farklı şekillerde yorumlanmaktadır. İbni Bibi'ye göre Geyûmers'in abisi Sultan Mesud'un tahta çıkışıyla birlikte Geyûmers'in kurtarılması ve ardından Kayseri valiliğine atanmasında, Selçuklu hanedanının içindeki desteğinin önemli bir yeri olduğu görülmektedir (İbn Bibi, 1996, s. 214). Aksarayi ise bu atamanın Moğol/İlhanlı baskısı altında verilmiş bir taviz olduğunu dile getirmektedir (Aksarayi, 2000, s. 154).

Geyûmers'in Sinop valiliğinde görev yaptıktan sonra, itaatsizliği nedeniyle görevden alınması ve sonrasında Tokat'a gitmesi, onun kişisel ve siyasi mücadelesinin bir parçasıdır (Turan, 2020, s. 148-149). Bu dönemde geçirdiği hastalıklar ve geçim sıkıntıları, dönemin karmaşık sosyal ve ekonomik yapısını da gözler önüne sermektedir (Cahen, 2001, s. 80). Ancak Sultan Mesud'un

kardeşine duyduğu şefkat ve Moğol/İlhanlı idaresi tarafından affedilmesi, Selçuklu ailesinin kendi içindeki dayanışmayı ve siyasi çıkarlara göre attığı stratejik adımları gösterir (İbn Bibi, 1996, s. 215). Sultan Mesud'un diğer kardeşi Kılıç Arslan'a verdiği Alp-Saru köyü, Selçuklu hükümdarlarının kendi aile üyelerine ve destekçilerine verdikleri malikâne haklarının bir örneğidir (Peacock, 2015, s. 110).

Bu tür kararlar, hem yerel idarelerin hem de Türkiye Selçuklu Devleti'nin ekonomik ve politik yapısını şekillendiren önemli hamlelerdir. Kılıç Arslan'ın bu köyü tasarruf etme hakkı, ona önemli bir yerel güç kazandırmış olabilir. Ancak Kılıç Arslan'ın Kastamonu havalisine gidip Muzaffereddin Yavlak Arslan ile birlikte saltanat davasına atılması, onun hayatındaki en dikkat çekici dönüm noktalarından biridir. Kılıç Arslan'ın Kastamonu'ya giderek Muzaffereddin Yavlak Arslan ile ittifak kurması dönemin kaynaklarında farklı şekilde aktarılmaktadır. İbni Bibi, bu hareketi bir saltanat mücadelesi olarak nitelendirirken, Aksarayı ise Moğol/İlhanlı baskısına karşı geliştirilmeye çalışılan etkili bir direniş hareketi olarak yorumlamaktadır (İbni Bibi, 1996, s. 110; Aksarayı, 2000, s. 157). Shukurov bu meselenin arkasında yatan gerçek motivasyonun şüphesiz Anadolu'daki Türkmen beylerinin artan siyasi gücünden kaynaklandığını ifade etmektedir (Shukurov, 2016, s. 157).

Burada görülen Kılıç Arslan'ın faaliyetlerinin o dönemde ne kadar gizemli ve belirsiz bir hal aldığı gözler önüne sermektedir. Kendisinin saltanat davasına katılması ve Türkiye Selçuklu tahtındaki iç kavgaların ve Türkmen beylerinin kendi aralarındaki çekişmelerin ne kadar derinleştiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada, Selçuklu içindeki çekişmelerin ve taht mücadelelerinin, sadece Selçuklu ailesini değil, aynı zamanda Anadolu'nun siyasi yapısını da şekillendirdiği görülmektedir. Bu süreç, XIII. asır Anadolu'sundaki siyasi karmaşanın çok boyutlu doğasını ortaya çıkarmaktadır. Zira Geyûmers ve Kılıç Arslan'ın, Muzaffereddin Yavlak Arslan ile ittifak etmesi, saltanat mücadelesi ile yerel direniş hareketleri arasındaki gri alanı gözler önüne sermektedir. Bu durum, dönemin kaynaklarının neden farklı yorumlar sunduğunu da açıklamaktadır. Sonuç olarak, Selçuklu taht mücadelesini idrak etmek için hem hanedan içi dinamikleri hem de dönemin sosyo-politik bağlamını birlikte değerlendiren bütüncül bir yaklaşım benimsemek gerekmektedir (Turan, 1993, s. 139).

9. Çobanoğulları Beyliği'nin Anadolu'daki İstiklal Mücadelesi

Kastamonu havalisindeki Türkmen topluluğunun başında yer alan Çobanoğulları Beyleri de tıpkı diğer Türkmen beyleri gibi Moğol/İlhanlı hâkimiyeti altında baskı ve zulüm gören Türkmenlerin, bağımsızlığı için merkezi idareye karşı isyan hareketine girişmiş bulunuyordu (Aksarayî, 2000, s. 167; Cahen, 2001, s. 178). Çobanoğlu Türkmenleri, Moğol/İlhanlı Devleti'ne karşı mücadeleye girişirken yine halkın büyük umutlarla bağlandığı ve itaat ettiği Türkiye Selçuklu hanedan üyesi Şehzadesi Kılıç Arslan'ın saltanat davası için de mücadele etmekten geri durmuyorlardı (İbn Bibi, 1996, s. 231; Turan, 1993, s. 225). Onlar da tıpkı Moğol/İlhanlı idaresine karşı mücadele eden Karamanoğlu Mehmed Bey gibi Kastamonu ve çevresindeki Türkmenlerin başında bağımsızlık mücadelesi vererek bir nevi Selçuklu hanedanlığının itibarını yeniden canlandırma hareketini başlatmışlardır. Bu dönemde Türkmen beylerinin ve özellikle Çobanoğulları'nın amacı, hem yerel halkın bağımsızlık arzusunu hem de Selçuklu hanedanının hâlâ sahip olduğu saygınlığı birleştirerek meşru bir mücadelenin temelini atmak olmuştur. Çobanoğulları, Kılıç Arslan gibi Selçuklu şehzadelerine destek vererek Karamanoğulları'nın da uyguladığı stratejiyi takip etmişlerdir. Bu strateji, sadece yerel bağımsızlık mücadelesini değil, aynı zamanda Selçuklu'nun siyasi meşruiyetini ve saygınlığını Anadolu'da yeniden tesis etmeyi hedeflemekteydi (Yücel, 1988, s. 112).

Karamanoğulları da benzer bir şekilde, Selçuklu hanedanından bir şehzade etrafında birleşerek kendi haklı davalarını ve isyanlarını meşrulaştırmışlardır. Çobanoğulları'nın bu stratejisi, halkın büyük umutlarla bağlandığı ve itaat ettiği Türkiye Selçuklu hanedanlığının itibarına dayanmaktadır. İlhanlıların gölgesinde, son Selçuklu Sultanlarının zayıflaması ve bağımsızlık

mücadelesi veren beylerin yükselmesine rağmen, Selçuklu ailesinin hâlâ Anadolu'da önemli bir siyasi ve dini figür olarak halk tarafından kabul edildiğini göstermektedir. Çobanoğulları, bu düşünceyle hareket ederek, hem Anadolu'nun geleceğinde söz sahibi olmayı hem de İlhanlılara karşı bağımsızlıklarını pekiştirmeyi amaçlamışlardır (Peacock, 2015, s. 190).

Sonuçta, Çobanoğulları Beyliği'nin hareketi, sadece bölgesel bir bağımsızlık mücadelesi değil, aynı zamanda Anadolu'daki Türkmen beylerinin ve Selçuklu'nun kaderine dair bir strateji oluşturmuş ve bu hareket, bölgesel bir güç olma yolunda önemli adımlar atılmasına olanak sağlamıştır (Turan, 1993, s. 140). Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın ve diğer Türkmen beylerinin, İlhanlılar'ın zulmüne karşı bir başkaldırı olarak, hem kendi beyliklerini güçlendirmek hem de Anadolu'nun istiklali için bir mücadele verdiği görülmektedir (Turan, 1993, s. 235; Cahen, 1994, s. 165). Moğol/İlhanlı idaresinin giderek artan baskılarına karşı, Türkmen beylerinin ve özellikle Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın bağımsızlık için giriştiği bu hareket, sadece yerel bir isyan değil, aynı zamanda Anadolu'daki daha kapsamlı bir siyasi mücadelesinin parçasıydı (Aksarayî, 2000, s. 172). Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın bu dönemde Kılıç Arslan'ı sultan ilan etmesinin de stratejik bir hamle olduğunu göstermektedir (İbn Bibi, 1996, s. 342).

Bu hareket, hem Çobanoğulları Beyliği'nin hâkimiyetini pekiştirmek hem de Selçuklu hanedanlığının meşruiyetini yeniden canlandırmak için atılmış bir adım olarak görülmektedir (Yücel, 1980, s. 47). Aynı zamanda, bu strateji, Anadolu'da Moğol/İlhanlı hâkimiyetine karşı bir direnişin simgesi haline gelmiştir. Muzaffereddin Yavlak Arslan'ın bu hamlesi, bir yandan yerel yönetimi güçlendirirken diğer yandan da Selçuklu'nun hâlâ Anadolu'da önemli bir meşruiyet kaynağı olduğunu göstermektedir. Bu da açıkça Türkmenlerin bağımsızlık mücadelesini meşrulaştırma çabasıydı (Peacock, 2015, s. 203). Ayrıca, bu süreç, sadece Çobanoğulları'nın değil, diğer Türkmen beyliklerinin de benzer bir strateji izleyerek Moğol/İlhanlı idaresine karşı birleşmesini teşvik etmiştir (Shukurov, 2016, s. 189). Bu hareket sadece bir yerel isyan değil, aynı zamanda Anadolu'nun kaderini şekillendirecek siyasi ve kültürel mücadele olduğunu göstermesi bakımından ehemmiyete haizdir (Turan, 1993, s. 241). Anadolu'daki Türkmen beylerinin Moğol/İlhanlı Devleti'ne karşı vermiş oldukları bu mücadele Moğollar sonrası Anadolu'nun siyasi haritasının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır (Cahen, 1994, s. 168).

Sonuç

Türkiye Selçuklu Devleti'nin siyasi yapısında önemli bir konuma sahip olan Çobanoğulları Beyliği, XII. Yüzyıl sonlarından itibaren Kastamonu ve çevresinde hem askeri hem de kültürel manada etkili bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, Anadolu'daki Türk beylikler döneminin karmaşık siyasi dinamiklerini anlamak açısından Çobanoğulları Beyliği'ni çok boyutlu olarak ele almıştır. Çobanoğulları Beyliği'nin tarihsel sürecine bakıldığında, başlangıçta Türkiye Selçuklu Devleti'ne bağlı bir uç beyliği olarak faaliyet gösterirken, zamanla merkezi otoritenin zayıflaması ve Anadolu'daki Moğol/İlhanlı Devleti'nin baskılarının artmasıyla birlikte daha bağımsız bir siyaset izlemeye başladığı görülmektedir. Hüsameddin Çoban Bey'in iştirakiyle Türkiye Selçuklu Devleti'nin 1227'de gerçekleştirdiği Suğdak Seferi, Selçuklu Devleti'nin deniz aşırı askeri harekâtlarında nasıl mühim ve kritik bir rol oynadığını göstermesi bakımından son derece önemlidir. XIII. yüzyılın ikinci yarısında ise Moğol/İlhanlı Devleti'nin Türkiye Selçuklu Devleti'nin metbusu olarak Anadolu'da hâkim güç konumuna gelmesi üzerine Anadolu'daki İlhanlı hâkimiyetine karşı Türk beylikleri tarafından gerçekleştirilen direniş hareketleri, özellikle Çobanoğulları'ndan Yavlak Arslan liderliğinde verilen istiklal mücadelesi, Türk beyliklerinin siyasi manevra kabiliyetini ortaya koymaktadır. Türkmen beylerinin Selçuklu hanedan üyelerini (Kılıç Arslan gibi) sembolik liderler olarak kullanmaları, hem meşruiyet arayışını hem de Moğol/İlhanlı karşıtı verilen mücadelenin Anadolu'da geniş tabanlı bir harekete dönüşmesine imkân sağlamıştır. Çobanoğulları'nın Kastamonu ve çevresindeki imar faaliyetleri, kültürel ve ekonomik politikaları, beyliklerin sadece askeri değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkilerini gözler önüne sermektedir. Medreseler, kervansaraylar ve diğer mimari eserler, bölgenin Türk-

İslam kimliğinin pekişmesine katkı sağlamıştır. Bu çalışmanın ortaya koyduğu mühim bulgulardan biri, Çobanoğulları Beyliği'nin stratejik konumunun, Anadolu'daki güç dengelerini nasıl etkilediğidir. Bu beyliğin bir taraftan Türkiye Selçuklu Devleti'nin mirasını sahiplendiğini, diğer taraftan ise Anadolu'ya tasallut etmiş olan Moğol/İlhanlı Devleti'ne karşı mücadele eden Türkmen kitlelerinin öncüsü olarak rol aldığı görülmektedir. Çobanoğulları Beyliği'nin sergilemiş olduğu bu duruşun Anadolu'daki siyasi belirsizliklere rağmen Türk beyliklerinin Anadolu'da nasıl hayatta kalabildiklerini ve Moğol/İlhanlı Devleti'ne karşı güçlerini ve mücadele ruhlarını muhafaza etmekte muvaffak oldukları anlaşılmaktadır. Sonuç olarak Çobanoğulları Beyliği'nin tarihi, Anadolu coğrafyasının Türkleşme ve İslamlaşma sürecindeki kritik dönüşümleri anlamak için önemli bir mihenk taşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Beyliğin siyasi, askeri ve kültürel faaliyetleri, Anadolu'daki Selçuklu ve İlhanlı geçiş döneminin karmaşık yapısını aydınlatmakta ve Anadolu'daki Türk beyliklerinin Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna uzanan süreçteki rolünü daha iyi kavramamıza yardımcı olmaktadır. Bu çalışma, Çobanoğulları özelinde, beylikler döneminin Anadolu'daki tarihsel süreci anlamlandırmamızda büyük bir önem arz etmektedir.

EKLER

Kastamonu'nun önemli Türk-İslam eserlerinden biri olan Atabey Gazi Camii, Çobanoğulları Beyliği döneminde Hicri 672- Miladi 1273 tarihinde inşa edilmiş olup eser, beylikler dönemi Anadolu Türk mirasının karakteristik özelliklerini taşımaktadır(Yücel, 1993 s.354).

Kaynaklar

- Ahmed Bin Mahmud. (2011). *Selçukname* (E. Merçil, Çev.). Bilge Kültür Sanat.
- Abû'l-Farac. (1999). *Tarihi* (Vol. II, Ö. R. Doğrul, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Bayram, M. (2003). *Türkiye Selçukları Üzerine Araştırmalar*. Kömen Yayınları.
- Bingöl, G., & Çapur, H. (2025). Alâeddin Keykubad'ın Abbâsî Halifeleri ile İlişkileri: Siyasi, Askeri ve Manevi Bağlar. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 17-26. <https://doi.org/10.56252/turktarars.1625896>
- Cahen, C. (1994). *Osmanlı'dan Önce Anadolu'da Türkler*. Erendiz Yayınları.
- Ersan, M. (2010). *Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılışı*. Birleşik Yayınevi.
- Güleç, F., & Bingöl, G. (2025). Birinci Haçlı Seferi'nin Anadolu'daki Siyasi ve Askeri Etkileri ve I. Kılıçarslan Devri Türk Direnişi. *Çekmece Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(26), 70-85. doi: 10,55483/cekmece.1672976
- Heyd, W. (2000). *Yakın Doğu Ticaret Tarihi* (E. Z. Karal, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- İbn Bibi. (1996). *El-Evâmiru'l-Alâiyye fi'l-Umûri'l-Alâiyye* (Vol. I, M. Öztürk, Çev.). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İbnü'l-Esir. (1987). *El-Kâmil fi't-Tarih* (Vol. XII, A. Ağırakça & A. Özaydın, Çev.). İstanbul.
- Kafesoğlu, İ. (2014). *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*. Ötügen.
- Kaymaz, N. (2009). *Anadolu Selçuklu Sultanlarından II. Gıyâsü'd-Dîn Keyhüsrev Ve Devri*. Türk Tarih Kurumu.
- Kaynak, A. (1954). *İbn-İ Bibi'nin XIII. Asır Başında Anadolu Türklerinin Sudak, Polovets (Kıpçak) Ve Ruslara Karşı Yaptıkları Seferin Hikâyesi* (I. Kaynak, Çev.). AÜDTCFD, 12, 207–226.
- Kerimüddin Mahmud-i Aksarayî. (2000). *Müsâmeretü'l-Ahbâr* (M. Öztürk, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Khoniates, N. (1995). *Historia* (F. Işıltan, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Kinnamos, N. (2001). *Historia* (I. Demirkent, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Koca, S. (2001). *Anadolu Türk Beylikleri*. Türkler, 6, 703–755.
- Köprülü, M. F. (2022). *Anadolu'da İslamiyet*. Alfa Yayınları.
- Köymen, M. A. (1986). *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Ekonomik Politikası*. Belleten, 50(198), 613–620.
- Merçil, E. (2006). *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*. Türk Tarih Kurumu.
- Müneccimbaşı, C. (2001). *Câmiü'd-Düvel, Selçuklular Tarihi* (Vol. I-II, A. Öngül, Çev.). İzmir.
- Peacock, A. (2015). *The Seljuks of Anatolia*. Londra: I.B. Tauris.
- Pitcher, D. E. (2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası* (B. Tırnakçı, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Shukurov, R. (2016). *The Byzantine Turks*. Leiden: Brill.

- Sümer, F. (2022). *Anadolu'da Moğollar*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Sümer, F. (1992). *Oğuzlar (Türkmenler): Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları* (2. baskı). Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Sümer, F. (2002). Köseadağ Savaşı. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, ss. 272-273).TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Şen, M. E., & Bingöl, G. (2022). Anadolu'da Moğol Tahakkümüne Karşı Aykırı Bir Ses: Beylerbeyi Hatiroğlu Şerafeddin. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 381-396. <https://doi.org/10.48120/oad.1171449>
- Taneri, A. (1998). Hüsâmeddin Çoban. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 18, s. 513). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Tarih-i Âl-i Selçuk. (2014). *Anonim Selçuk-Nâme* (H. İ. Gök & F. Coşkun, Çev. & Notlar). Atıf Yayınları.
- Tellioğlu, İ. (2009). *Trabzon Rum Devleti* (1204–1461). Trabzon.
- Togan, Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. İstanbul.
- Turan, O. (1993). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. Boğaziçi Yayınları.
- Turan, O. (2014). *Selçuklu Tarihi Araştırmaları*. Türk Tarih Kurumu
- Turan, R. (1989). *Selçuklular Döneminde Kastamonu*. Türk Tarihinde Ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler, Ankara.
- Urfalı Mateos Vekayinamesi. (2000). *Urfalı Mateos Vekayinamesi* (952–1136) ve Papaz Gregor'un Zeyli (1136–1162) (H. D. Andreasyan, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Usta, A. (2019). *Selçuklu Sultanları*. Yeditepe Yayınevi.
- Uyumaz, E. (2003). *Sultan I. Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi* (1220–1237). Türk Tarih Kurumu.
- Yaman, T. M. (1935). *Kastamonu Tarihi*. Halkevi Yayınları.
- Yakubovski, A. (1954). *İbn-İ Bibi'nin XIII. Asır Başında Anadolu Türklerinin Sudak, Polovets (Kıpçak) Ve Ruslara Karşı Yaptıkları Seferin Hikâyesi* (I. Kaynak, Çev.). AÜDTCFD, 12, 207–226.
- Yücel, Y. (1965). *Çoban Oğulları Beyliği*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 23(1–2).
- Yücel, Y. (1980). *XIII–XV. Yüzyıllar Kuzey Batı Anadolu Tarihi, Çoban-Oğulları Candaroğulları Beylikleri*. Ankara.
- Yücel, Y. (1993). *Çobanoğulları*. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 8, ss. 354-355). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Yücel, Y. (1991). *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar* (Vol. I). Türk Tarih Kurumu.
- Zachariadou, E. A. (2001). *Pakhymeres'e Göre Kastamonu'da Amourioi Ailesi* (Z. Günal Öden, Çev.). Tarih İncelemeleri Dergisi.